

HÚSVÉTI GONDOLATOK – „A RÉGI MEGSZÜNT, VALAMI ÚJ VALÓSULT MEG“ (2Kor 5,17)

A világ legáltalánosabb igazsága és bizonyossága: a halál olyan hatalom, mellyel nem lehet alkudozni és vitázni, mert mindenben övé az utolsó szó. S mégis, húsvét ünnepe ezt az általánosnak vélt igazságot cáfolja. Húsvétkor a keresztény éppen azt ünnepli, hogy Isten, szent Fia feltámadásával, megtörte értünk a halál hatalmát: nem övé többé az utolsó szó. A hívő az apostolok húsvéti tapasztalatára hivatkozva vallja, hogy Jézus élettörténete a Golgotán elszenvedett halálával nem zárult le végképpen, hanem harmadik napon, feltámadásában egy példátlan új kezdettel folytatódik tovább.

Életének erre az új fázisára hivatkozva és ezt értelmezve, erre építve Jézus tanítványai is egy új valóság fényében magyarázzák sorsukat és élik egyéni életüket. Feltámadása számukra nem elszigetelt, egyedi esemény, melynek semmilyen kihatása sincs az elkövetkezendő időkre: Ellenkezőleg, következményei alapján változtatták meg az emberiség életfelfogását.

1. Krisztus feltámadásának az emberiség sorsára való kihatását nagyon pontosan és világosan tárja eléink a Korintusiakhoz írt első levél 15. fejezete. Pál apostol a húsvéti események ismertetésével kezdi a fejezetet, majd felsorolja a feltámadt Krisztussal tett tapasztalatokat és tanúkra hivatkozik. Következtetése az, hogy a feltámadás ránk, emberekre vonatkozó esemény is, mert ha az nem így lenne, izolálná a feltámadottat. A feltámadás a Szentírás gondolatmenete szerint a halál hatalmának megtörése az egész emberiség javára. Ez az értelme a 20. versnek: Krisztus „elsőként támadt fel a halálból a halottak közül“. A Rómaiakhoz írt levél még világosabban hirdeti a feltámadt Krisztusról: „így lesz ő elsőszület a sok testvér között“ (Róm 8,29). Krisztus élettörténete az emberiség élettörténetévé lett, Krisztus egyéni sorsa közös emberi sorsunkká vált. „Amint ugyanis Ádámokban mindenki meghal, úgy Krisztusban mindenki életre is kel“ (1Kor 15,22).

Pál apostol teológiájában a „Krisztusban“ kifejezés – hasonlattal élve – olyan szerepet tölt be, mint a matematikában a zárójel elé tett előjel. A zárójelben van összefoglalva emberi életünk és sorsunk minden eseménye. Krisztus feltámadása után is mint gyenge, bűnös, halandó emberek élünk, szenvedünk és halunk meg, de az emberi élet és sors zárójel elé új előjel került: „Krisztusban.“ És ez az előjel megváltoztatja mindazt, amit a zárójel emberi sorsunkról és életünkről magába zár. A „Krisztusban“ előjel – az Újszövetség gondolatmenete szerint – a vak véletlenek sorsközösségéből és a szigorú természeti törvények mechanikus folyamatából egy ontologiailag és fizikailag is új valóságba viszi át emberi életünket. Mi ez az új a régi állapottal szemben? A feltámadt Krisztus megváltói szeretetének minden emberre kiterjedő melege.

A Korintusiakhoz írt levél 15. fejezetének első részében Pál apostol még Krisztus egyéni sorsáról beszél. A fejezet végén aztán a feltámadás győzelmével oltja belénk, emberekbe Krisztus megváltó szeretetének erejét: „A győze-

lem elnyelte a halált. Halál, hol a te győzelmed? Halál, hol a te fullánkod? A halál fullánkja a bűn, a bűn ereje pedig a törvény. De legyen hála Istennek, mert ő győzelemre segít minket, Jézus Krisztus, a mi Urunk által" (1Kor 15,55). A bűn általános törvényének valóságát felváltotta a megváltó szeretet általános törvényének valósága.

Goethe szerint: „Az egyed szívesen adja fel magát és élvezettel tűnik el, ha megtalálja magát a végtelenben.“ Ezzel a felfogással szemben az Újszövetség az egyedi, a személyes örök életet ismeri. Milyen vigasztaló az isteni ígéretet felidézni: „Ne félj, mert megváltalak; neveden szólítalak: az enyém vagy. Ha tengereken kelsz át, veled leszek; és ha folyókon, nem borítanak el, ha tűzön kell átmenned, nem égsz meg és a láng nem perszel meg . . . Mert drága vagy a szememben, mert becses vagy nekem és szeretlek" (Iz 43,1-5). A feltámadás reménye nem „az én ügyem“, hanem „az én ügyem Istennel“. És fordítva is áll: a feltámadás nem egyedül „Isten ügye“, hanem „Isten ügye velem“. Isten sorsközösségben van velem „Krisztusban“ halálom óráján is, és én sorsközösségben vagyok Istennel halálom óráján is „Krisztusban“.

De azonos lesz-e emberi létem halálon innen és halálon túl? Lesz-e valami összefüggés akkori és jelenlegi létem között? Vagy talán végzetes törés következik be emberi létemben a halál óráján?

Pál apostol figyelmeztet, hogy ne vetítsük a túlvilágba evilági elképzeléseinket. „De – kérdezhetné valaki – hogyan támadnak fel a halottak? Milyen testben jönnek majd elő? Ostoba! Amit elvetsz, nem hajt csírát, hacsak el nem rothad" (1Kor 15,35). „Érzéki testet vetnek el, szellemi test támad fel" (V. 44).

Az én jövőm, a mi jövőnk kezdődött el tehát Krisztus feltámadásával. Az új élet minőségileg különbözik a mostanitól anélkül, hogy teljes törésről beszélhetnénk. „Ennek a romlandó testnek fel kell öltenie a romlatlanságot, ennek a halandónak a halhatatlanságot" (53. vers). Énemet nem dobom el az ég kapui előtt, de mégis át fogok változni. Élettörténetem nem semmisül meg, hanem végérvényesen beépül az Istennel való szövetség történetébe. Ebben a szövetségben élem meg élettörténetem végleges összefüggését: itt találok meg igazi mivoltomat. Isten Én-je és az én személyem között nem némul el a halál küszöbén a párbeszéd. Megélem Isten igen-jét és én is végképp igent mondok sorsom beteljesedésére.

Reményemet azonban nem korlátozhatom csak a saját személyemet érintő valóságra, mert az egész emberiség közös reménysége is beteljesedik. A Szentírás szemléletesen beszél a feltámadás reménységének közösségi, minden emberre vonatkozó kozmikus szempontjairól is (vö. Róm 8,19-24; 1Kor 15, 50-55). „Új eget és új földet láttam. Az első ég és az első föld ugyanis elmúltak, és a tenger sem volt többé. Akkor láttam, hogy a szent város, az új Jeruzsálem alászállt az égből" (Jel 21,1). – A bibliai szövetségstörténet végén megjelenik az új teremtés és az új város. A szent író ezzel akarja kifejezni, hogy a feltámadásnak közösségi következményei vannak a gyakorlatban is,

s átváltoztatják az evilági társadalmi életet is. Lehetetlen hinni a feltámadásban és az örök életben anélkül, hogy ne dolgoznánk a földi életlehetőségek gyarapításán, növelésén. Lehetetlen a halálra való győzelemben hinni anélkül, hogy ne küzdjünk a halál hatalmaskodása ellen. Aki hisz a feltámadásban, az nem békülhet ki a halál uralmával.

A költők, mint igazi látókok a hittudósoknál is világosabban írták meg a feltámadás közösségi és társadalmi következményeit. „Egyes uraknak nagyon is tetszene, ha a halállal minden el lenne intézve, és az urak urasága, a szolgák szolgálata egyszer s mindenkorra végleges megerősítést nyerne. Egyes uraknak nagyon is tetszene, ha az örökkévalóságban az urak a drága magánsírokban maradnának, a szolgák pedig az olcsó tömegsírokban. De lesz még feltámadás! Egészen másképp, mint mi gondoltuk! Lesz még feltámadás, mely Isten felkelése lesz az uraságok ellen és a minden uraságok ura: a halál ellen” (Kurt Marti).

Képviselem a feltámadás reményességét a környezetemben? Részt veszek-e a „minden uraságok ura”, a halál elleni küzdelemben, vagy elcsüggedek, betörtörődöm és megadom magam előtte? A világ útjai között meg kell találnom azt az „emmauszi” utat, melyen kérdezve, vitatkozva, belső tüztől égve, de együtt megyek a feltámadt Krisztussal. Nem engedelmesskedhetem tehát vakon a halálba vezető hajlamaimnak: keresnem kell az új élet lehetőségeit azzal, aki „vándorlásom társa lett”. A vak éjszakákban: betegségben, vereségben, árulásban, minden sorscsapásban kémlenem kell a feltámadás hajnalának sugarait. Ha nem sikerülnek jóakarató kísérleteim, ne törjön le a kajánok kacaja! Az apostolok húsvéti tapasztalatára támaszkodva tudnom kell, hogy az én életemben is elkezdődött már a feltámadt Krisztus örök napja, melyet semmiféle hatalmasság és erő sem tarthat többé vissza.

2. A teológiában nagyon sokáig nem méltatták kellőképpen a feltámadás kihatásait a személyes és a társadalmi életre. A keresztút Jézus sírjátételével végződött. Jézus keresztáldozatának tragikus nagysága szemmel látható, tagadhatatlan volt. Rudolf Bultmann ezért tette föl a szuggesztív kérdést: „Szólhatunk Jézus feltámadásáról másképp mint a kereszt jelentőségének beszédes kifejezéséről?” S azonnal le is vonta a következtetést: „A feltámadásban való hit nem más, mint hit a keresztben mint az üdvösség eseményében.” A feltámadás nem pusztán történelmi esemény. Mint történelmi esemény egyedül az apostolok húsvéti hite konstatálható és bizonyítható.”

A gyermekdeden hívő protestáns Karl Barth azonban hangsúlyozza Bultmannal szemben: „A feltámadást sosem lehet megérteni a hitből kiindulva, ellenkezőleg: a hitet érthetjük és okolhatjuk meg Krisztus feltámadásából. Mert Jézus feltámadása olyan, mint a „győzelmi jelentés egy megnyert háborúról. Vége van a háborúnak akkor is, ha talán itt-ott lövöldöznek még egyes csapatok, mert nem jutott el hozzájuk a teljes kapitulációról szóló parancs... A réginek vége van, íme, minden újjá lett” (Dogmatik im Grundriss, 143 o.).

Jézus halálának órája történelmileg is meghatározható: a Feltámadott emberek százai látták és éltek meg (1Kor 15.), jóllehet a feltámadás percének első tanúja az éjszaka: *O vere beata nox, quae sola meruit scire tempus et horam, in qua Christus ab inferis resurrexit!* (Ó, valóban áldott éj, csak te voltál méltó, hogy tudjad a napot és órát, amelyben Krisztus a halálból feltámadt. – A húsvéti vigília örömeinekéből.)

A kereszthalál az ember bűnös tette. A feltámadás Isten csodálatos cselekedete, mellyel hitet ébreszt bennünk. „Krisztus feltámadt – Valóban feltámadt!” – köszöntötték egymást az első hívek. Hangsúlyozni akarták, hogy itt nem tévedésről és álmításról van szó, nem álomról és hallucinációról, nem látszatról vagy csalásról, hanem az Újszövetség tanúinak egybehangzó, hiteles vallomásáról.

Ennek ellenére az apostolok elbeszéléseikben nem mindig ugyanazt a körülményt emelik ki. Ezért nem könnyű a tanúbizonyosságokat harmonikus egységbe hozni. Ha valaki az elbeszélések alapján elfogulatlanul világos, következetes és áttekinthető képet akar az eseményekről festeni, nehézségekkel számolhat, mert a feltámadás érzékeinkkel felfoghatatlan és megmagyarázhatatlan. Nem csodálkozhatunk tehát, ha az apostolok a feltámadásra először félénken, habozva tétovázva sőt kételkedve felelnek. De aztán egyre határozottabb, világosabb és egyértelműbb: „Krisztus feltámadt! – Valóban feltámadt!” Olyan halálos komolyan veszik ezt a hitet és vallomást, hogy életüket teszik rá. Életmódjukban gyökeres változás áll be; vallomásukat vérükkel pecsételik meg. „Ha Krisztus nem támadt fel, nincs értelme a mi tanításunknak, s nincs értelme a ti hiteteknek sem” (1Kor 15,14).

Ennek ellenére sem Istent, sem a feltámadás eseményét nem foghatjuk úgy fel, mint a természet vagy a történelem jelenségeit és tetteit, melyekkel szemben „tárgyilagosan”, szenvtelenül és egy bizonyos távolságból foglalhatunk állást. A feltámadás eseménye létünk legmélyebb gyökereit érintő személyes állásfoglalást követel, hitvallásba torkollik és tanúvallomást szül. Hogy miért van ez így, arra az Újszövetség adja a legjobb feleletet: A húsvéti eseményeknél nem mi, emberek voltunk a rendezők, hanem az isteni kezdeményezés. Nem az emberi lehetőségek jelennek meg itt, hanem az isteni valóság. A kezdetben kételkedő Tamás apostol a feltámadott Krisztus sebhelyeinek érintésére hittel mondja: „En Uram és én Istenem”. Hisszük, hogy Isten a halottaiból feltámasztotta és új életre keltette Krisztust, de nem látjuk és nem foghatjuk fel, hogyan hajtotta végre azt. S éppen azért nem botránkoztak meg a hívők, amikor a feltámadás eseményének leírásában különböző hangsúlyokkal találkoztak: egy felfoghatatlan eseményről csak különféle képpen lehetett írni, s e különbözőség egy eddig meg nem élt és föl nem fogott valóság újdonságából származott.

Az apostolok felelete a feltámadásra nem a hideg ténymegállapítás, hanem a hitvallás: vallomás, elhallgathatatlan és cáfolhatatlan hirdetés, bátor kiállítás. Lelkesednek, de nem esnek szélsőségekbe: boldogságukban sem

veszítik el lábuk alól a talajt. Mint a feltámadás tanúi, elmennek az akkor ismert világ minden részébe, hirdetik a feltámadottat, és szolgálnak neki embertestvéreikben. A feltámadt Jézussal való élményeikben annak bizonyosságát és igazolását látják, hogy a sors hatalma, a halál zsarnoksága megtört, elveszítette mérges fullánkját, nem kell tehát többé félni tőle. Felejtethetetlenül foglalja össze Pál apostol a történetek lényegét egyetlen markáns mondatban: „A régi megszűnt, valami új valósult meg”.

A hitvallás és tanúskodás nem marad pusztán érzelmi és értelmi síkon. Megindul a világra szóló és a világot megváltoztató missziós tevékenység. A világtörténelmet ezentúl húsvét hajnalának látják. Az embernek nem szabad többé elcsüggednie. Az „erősségek és a hatalmak” éreztetik ugyan befolyásukat, de többé nem az övéké az utolsó szó. A reménység nem ügyetlen tapogatózás és próbálkozás többé, hanem húsvét perspektívája. Ebből és efelé irányul a hívő keresztény minden törekvése. „Ahol világosan felismerjük, hogy a halál hatalma megtört, ahol a feltámadásban megvalósult új élet csodája bevilágít a halál világába, ott nem kívánják az emberek a régi élet örökkévalóságát; ott elfogadják ettől a földi élettől azt, amit az éppen ad: . . . fontosat és kevésbé fontosat, jót és rosszat, örömet és fájdalmat . . . Ahol azonban még a halálé az utolsó szó, ott szövetkezik a haláltól való félelem egy dacos magatartással. Ahol a halálé az utolsó szó, ott a földi élet minden, vagy semmi” (Dietrich Bonhoeffer, Ethik, 22. o.).

A nyitott sír hasadéknán, amelyet Krisztus keresztje és feltámadása vágott, az újjászervezett életnek és benne a megváltó szeretetnek végtelen sodró folyama nyomult és nyomul be a világba. — Ez húsvét és a húsvétban való hit: „A régi megszűnt, valami új valósult meg”. Németh József

NE FELEDKEZZÜNK MEG RÓLA!

Ötven évvel ezelőtt költözött az Urhoz Torma testvér

A budakeszi temető csak néhány lépésnyire van a település központjától, a templomtól, a tanácsházától és a plébániától. A volt Zárda-iskola mögött terül el és terjeszkedik a „holtak udvara”, általában szépen rendbentartott síremlékekkel. Ha az embernek ideje van körültekintésre, fellelheti az egyik főút közvetlen-közelében, egy fehérkérgű nyárfa mellett, a messziről talán nem különösen feltűnő, de közelebről mégis elűtő síremléket. A műkö oszlopra nem a megszokott feliratot vészték, hanem egy hosszabb szöveget: „A kereszt szilárd fa, jól lehet abba kapaszkodni.” Majd, mintegy életprogramul: „Életem ne legyen egy ifjú szomorú hervadása, hanem Jézusba jegecesedése.” És fölötte a név és évszám: TORMA KÁLMÁN S. J. 1914–1937. A másik rendkívüli ezen a síron, hogy télen-nyáron mindig virít rajta virág, koszorú; még ötven év után is akad valaki, vagy akadnak valakik, akik szívében ott él a kegyelet és hála, és erről folytonosan bizonyosságot kívánnak tenni.